

COVENANT & CONVERSATION

RABİ LORD JONATHAN SACKS ל"צ"ל İLE
LİDERLİK KONULU DERSLER

Covenant & Conversation yazılarına yönelik cömert sponsorlukları için **Wohl Legacy**'ye teşekkürlerimizle

Genç Kalmak

Vezot Aberaha 5781

Moşe solmamıştı. Uzun ve olaylarla dolu ömrünün sonunda Tora'nın ona verdiği övgü buydu:

“Moşe öldüğünde yüz yirmi yaşındaydı; ama gözü sönmemiş, dinçliği tükenmemişti.”
(Devarim 34:7)

Her nasılsa, Moşe, tüm sistemlerin zaman içinde enerji kaybettiklerini söyleyen entropi kanununa karşı koymuştu. Bu kanun insanlar için ve özellikle liderler için de geçerlidir. Moşe'nin üstlenmiş olduğu, adapte edici, insanları değişime sevk eden, onları birer köle gibi düşünmeyi ve hissetmeyi bırakıp bunun yerine özgürlüğün sorumluluklarını kucaklamaya ikna eden liderlik türü, stresli ve yorucudur. Moşe'nin moral yıpranma ve ümitsizlik noktasına çok yaklaştığı zamanlar olmuştur. Öyleyse onun son yıllarındaki tükenmeyen enerjisinin sırrı neydi?

Tora bunun cevabını, söz konusu olguyu tarif etmekte kullandığı sözlerin ta kendilerinde ima etmektedir. Eskiden “gözü sönmemiş” ve “dinçliği tükenmemiş” sözlerinin basitçe iki farklı belstimleme olduğunu düşünürdüm; ta ki ilkinin, ikincisinin açıklaması olduğu kafama dank edene kadar. Moşe'nin dinçliği neden tükenmemişti? Çünkü gözleri sönmemiş. Gençliğinin vizyonunu ve yüksek ideallerini asla kaybetmemişti. Ömrünün sonunda da, tıpkı başında olduğu kadar tutku doluydu. Adalet, şefkat, özgürlük ve sorumluluğa olan adanmışlığı, bir lider olarak geçirdiği kırk yıldaki birçok hayal kırıklığına rağmen yılmaz nitelikteydi. Buradaki ders açıktır: *Eğer genç kalmak istiyorsan, asla ideallerinden ödün verme.*

Neredeyse kırk yıl önce, bir Rav olmak için öğrenimime başladığım aşamada yaşadığım yaralayıcı bir deneyimi hâlâ sanki dün olmuş gibi hatırlıyorum. Cemaat ne zaman bir vaaz

verecek veya bir ibadeti yönetecek birine ihtiyaç duysa – kendi Rav’ları hasta veya tatilde olduğu için – ben gönüllü olurum. Çoğunlukla zahmetli ve takdir edilmeyen bir işti. Şabat günü, dörtte üçü boş olan bir sinagogda konuşma yapmak için evden uzak olmak ve çoğu kez bunun insanlarca kanıksanması anlamına geliyordu. Bir keresinde, bu cemaatlerin geçici olarak yerini aldığım bir Rav’ına şikâyetimi dile getirmiştım. “Yani sen bir idealistsin, öyle mi? Görelim bakalım bu idealizm seni nereye götürecektir” demişti.

Bu kederli ve hayata küskün adam için üzölmüştüm. Belki kader ona nazik davranmamıştı. Neden bu şekilde cevap verdiğini hiçbir zaman öğrenemedim. Ama yol üstünde bir noktada yenilgiyi kabul etmişti. Hâlâ rutin işleri yapıyordu, ama artık yaptıklarının içinde yüreğinden eser yoktu. İdealizm ona, realitenin sert kayalarında karaya oturmaya mahkûm bir gençlik yanılsaması gibi görünüyordu.

Benim kendi görüşümse o zaman olduğu gibi şimdi de aynı: tutku olmadan, dönüştürücü bir lider olamazsınız. Kendiniz ilham dolu değilseniz, başkalarına ilham veremezsiniz. Moşe, Tanrı’yla, yanan, ama tükenmeyen çalılıktaki ilk karşılaşmasının vizyonunu asla kaybetmemişti. Ben Moşe’yi böyle görürüm: yanan, ama tükenmeyen adam olarak. Bu vizyon onunla kaldığı sürece – ki ömrünün sonuna kadar kalmıştı – Moşe enerji dolu halini koruyordu. Bunu, Tanah’taki en müthiş konuşmalar dizisi olan Devarim kitabının sürekli gücünde hissedebilirsiniz.

İdealler, insan ruhunu canlı tutan etkidir. Tarihteki en baskıcı rejimlerin – Stalin Rusya’sı, Komünist Çin – bazılarının altında dahi insan ruhunu canlı tutan, idealler olmuştur. İdealler insanın kalbinde ateşi bir yakaladı mı, artık dirence enerji sağlayacak güce sahip olur.

Dolayısıyla kural şudur: ideallerinizden asla ödün vermeyin. Eğer bir yolun bloke edilmiş olduğunu keşfederseniz, başka bir yol arayın. Eğer bir yaklaşımın başarısız olduğunu görürseniz, belki başka bir yaklaşım vardır. Eğer çabalarınız başarıyla sonuçlanmıyorsa, denemeye devam edin. Çoğu kez başarı, tam da başarısız olduğunuza inanmak üzereyken gelir. Churchill’de öyle olmuştu. Lincoln’da öyle olmuştu. Kitapları birbiri ardına yayıncılar tarafından reddedilen, ama sonunda yüksek övgü ve beğenilere gark olan yazarlar için öyle olmuştu. Eğer başarı kolay bir şey olsaydı onunla hiç gurur duymazdık. Büyüklük, sebat gerektirir. Büyük liderler asla vazgeçmezler. Kaybetmeyi reddettikleri bir vizyondan aldıkları ilhamla yürümeye devam ederler.

Hayatına geri baktığında, Moşe mutlaka, herhangi bir başarıya imza atıp atmadığı sorusunu sormuş olmalıdır. Halka kırk yıl boyunca liderlik etmesine rağmen, asıl varış noktasına, vaat edilmiş toprakların ta kendisine erişme şansından men edilmişti. Onlara kanunlar vermiş, ama onlar bunları birçok kez ihlal etmişlerdi. Mucizeler gerçekleştirmişti, ama onlar şikâyet etmeye devam ediyorlardı.

“Sizi tanıdığım günden beri A-Şem’e karşı isyankâr oldunuz” (Devarim 9:24) ve “Senin ne kadar isyankâr ve boyun eğmez olduğunu biliyorum. İşte, bugün henüz ben sizinle birlikte hayatta iken bile Tanrı’ya karşı isyankâr olmuşken, ölümünden sonra [neler yapmazsınız]!” (Devarim 31:27) dediğinde Moşe’nin bastırılmış duygularını hissedebilmekteyiz. Ve yine de, Moşe ideallerinden asla ne vazgeçmiş ne de ödün vermişti. Bu nedenle, kendisi ölmüş olsa da, sözleri ölmemiştir. Fiziksel açıdan yaşlıyken bile, manevi yönden genç kalmıştı.

Kinikler, tükenmiş idealistlerdir. Büyük beklentilerle yola çıkarlar. Sonra hayatın kolay olmadığını, işlerin ümit ettikleri şekilde gitmediğini keşfederler. Çabalarımız engellere çarpar. Planlarımız raydan çıkar. Hak ettiğimizi düşündüğümüz tanınma veya onur bize verilmez. Böylece kendi içimize çekiliriz. Başarısızlıklarımız nedeniyle başkalarını suçlarız ve başkalarının başarısızlıklarının üzerine odaklanırsınız. Bundan iyisini yapabileceğimizi söyleriz kendimize.

Belki gerçekten de yapabilirdik. Öyleyse neden yapmadık? Çünkü vazgeçtik. Çünkü, zamanın belli bir noktasında gelişmeyi bıraktık. Biz büyük olmadığımız için, başkalarına sanki onlar küçükmüş gibi davranarak, onların gayretlerini hor görerek ve idealleriyle alay ederek teselli ettik kendimizi. Bu, yaşamamanın bir yolu değildir. Bir tür ölümdür.

Baş Haham olarak sıklıkla huzurevlerini ziyaret ederdim ve Florence ile bu ziyaretlerden birinde karşılaşmıştım. 103 yaşını doldurmuş, 104. yaşını sürüyordu, ama kendisinde genç bir kadının havası vardı. Zeki, hevesli, yaşam doluydu. Gözleri hayatta olmanın zevkiyle parlıyordu. Ona ebedi gençliğin sırrını sordum. Gülümsemeyle “Yeni bir şey öğrenmekten asla korkma” dedi. İşte, eğer yeni bir şey öğrenmeye hazırsanız, hem 103 yaşında, hem de hâlâ genç olabileceğinizi o zaman keşfettim.¹ Yeni bir şey öğrenmeye hazır değilseniz, 23 yaşında ve çoktan ihtiyarlanmış olabilirsiniz.

Moşe öğrenmeyi, gelişmeyi, öğretmeyi ve liderlik etmeyi hiçbir zaman kesmemişti. Hayatının en sonunda teslim ettiği Devarim kitabında, daha önce söylemiş olduğu her şeyin üzerine çıkan bir belagate, bir vizyona, bir tutkuya yükselmişti. Savaşmaktan asla vazgeçmeyen bir adamdı bu. *The Times* bir keresinde Yahudi cemaatinin saygın bir mensubuylar 92. yaş gününde bir röportaj yapmıştı. Görüşmeci “Çoğu insan 92 yaşına geldiği zaman yavaşlamaya başlar. Siz hızlanıyor görünüyorsunuz. Neden?” diye sormuştu. “92 yaşına geldiğiniz zaman kapının kapanmaya başladığını görüyorsunuz. Kapı kapanmadan önce yapacak o kadar çok şeyim var ki, yaşlandıkça daha sıkı çalışmam gerekiyor” şeklinde gelmişti cevap. Bu da, *arihut yamim*, yani solmayan uzun bir yaşama yönelik bir reçetedir.

Mezmun 92, Şabat şarkısı şu sözlerle sona ermektedir: “A-Şem’in evinde dikili olanlar, [*tsadikler*,] Tanrı’nın avlularında çiçek açarlar. İleri yaşta hâlâ meyve verirler, taze ve yeşil kalırlar, ‘Dürüsttür A-Şem; Kaya’mdır O ve hiçbir kötülük yoktur O’nda’ diye ilan etmek üzere.” *Tsadiklerin* yaşlılıklarında meyve vermeleriyle “Dürüsttür A-Şem” şeklindeki inançları arasındaki bağlantı nedir? *Tsadikler*, dünyadaki kötülük ve acılar nedeniyle Tanrı’yı suçlamazlar. Tanrı’nın bizi, içerdiği tüm acılarla birlikte fiziksel bir evrenin içine fiziksel varlıklar olarak dikmiş olduğunu bilirler. Yapabileceğimiz iyiliği yapma ve başkalarını daha da fazlasını yapmaya teşvik etme görevinin bize düştüğünü bilirler. Sorumluluğu kabul ederler, çünkü insani mevcudiyetin tüm sınav ve işkencelerine rağmen bunun hâlâ var olan en büyük ayrıcalık olduğunu bilirler. Yaşlılıklarında meyve vermelerinin sebebi budur. Gençliklerinin ideallerini korurlar.

İdeallerinizden asla ödün vermeyin. Yenilgiye veya ümitsizliğe asla teslim olmayın. Yolculuk etmeyi asla sırf yol uzun ve zor diye bırakmayın. Yol her zaman uzun ve zordur. Moşe’nin gözleri sönmemişti. Kendisini genç bir adamken bir adalet savaşçısı yapmış olan vizyonu kaybetmemişti. Bir kinik haline gelmemişti. Yeteri kadar sebebi olmasına rağmen,

¹ Talmud (Şabat 30b) Kral David hakkında buna benzer bir şey söylemektedir. David öğrenmeye devam ettiği sürece ölüm meleği onun üzerinde hiçbir güç sahibi olamıyordu.

gücenmiş, hayata küsmüş veya kederli biri haline gelmemişti. Başarmaya ömrünün yetmeyeceği şeyler olduğunu biliyordu, bu yüzden, bunları nasıl başaracaklarını sıradaki nesle öğretmişti. Ve bunun bir sonucu olarak, dinçliği tükenmemişti. Bedeni yaşlıydı, ama akı ve ruhu genç kalmıştı. Bir fani olan Moşe, ölümsüzlüğe erişmişti ve onun izinden yürümekle, aynısını biz de yapabiliriz.

Yaptığımız iyilik yaşamaya devam eder. Başkalarının hayatlarına getirdiğimiz nimetler asla ölmez.

ŞABAT SOFRASI İÇİN SORULAR

1. Hayatının sonunda Moşe hakkındaki şu iki tasvir birbiriyle ne şekilde bağlantılıdır: “gözleri sönmemişti” ve “dinçliği tükenmemişti”?
2. Berrak bir görüş ve ideallere adanmışlık bir lider için neden kritik öneme sahiptir?
3. Rabi Sacks bu nitelikleri kendi benliğinde nasıl toplamıştı?